תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה הוּא זֹרֶה אֶת גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה: רות ג ב

2. וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים: בראשית כב ג

3. וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וַהֲשִׁבֵנִי דָּבָר וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה: בראשית לז יד

4. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ: בראשית לב לב

5. וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: בראשית כח י

6. וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: בראשית כח יא

7. וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ: בראשית כח יח

8. וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: בראשית כח יב

9. וּגְוִיָּתוֹ כְתַרְשִׁישׁ וּפָנָיו כְּמַרְאֵה בָרָק וְעֵינָיו כְּלַפִּידֵי אֵשׁ וּזְרֹעֹתָיו וּמַרְגְּלֹתָיו כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל וְקוֹל דְּבָרָיו כְּקוֹל הָמוֹן: דניאל י ו

10. וְהִנֵּה יְיָ נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ: בראשית כח יג

11. וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי: בראשית לב כז

12. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

13. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ישעיהו ו ג

14. בְּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים: איוב לח ז

◆

גליון הש"ס

גמ' כד צלי בעי למיהדר. עי' ברכות כו ע"ב תוס' ד"ה יעקב:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי רבותיה וכי ארבע: **(ב)** ד"ה שתהא וכו' כד' אמות של משכבו הס"ד:

מהכא וישכם אברהם בבקר. ברוב ספרים כתיב ויחבוש את חמורו וקשיא דהיינו קרא דעקדה ושם לא היה יחידי דהיו שני נעריו עמו ויצחק בנו ועוד דאפילו היה יחיד אין לחוש מן המזיקין דשלוחי מצוה אינן ניזוקין ועוד דמקרא דעקדה יליף בריש פסחים (דף ד.) גבי בדיקת חמץ דלא אמרינן זריזין מקדימין למצוה טפי מצפרא מדלא השכים אברהם טפי מצפרא והיכי מוכח התם דילמא שאני התם דהוי משום שלא יצא יחידי בלילה ולכך לא הקדים לכך נראה דהכא גרסינן וישכם אברהם בבקר אל המקום וגו' (בראשית יט) ולא גרסינן ויחבוש את חמורו ומייתי קרא מסדום שהלך להתפלל על הפיכת סדום שהיתה בבקר והיה לו להקדים להתפלל בלילה אלא שלא רצה לצאת יחידי בלילה והלך יחידי להתפלל עליהם ולא רצה שיהא שום אדם עמו בשעת תפלה אי נמי לא היה שום אדם רשאי לראות בהפיכת סדום ובפסחים מייתי קרא דעקדה שלא היה יחידי אלא דלא היה צריך להקדים טפי מצפרא(י):

כתיב ויקח את האבן. לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני המקום: **עולין** ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדים. משמע שאותם שעולים הם שיורדים ולעיל משמע שאחרים היו דקאמר עולין תרי ויורדין תרי כי פגעי בהדי הדדי הוו ארבעה:

קוביוסטוס. פירש בקונטרס גונב נפשות וקשה לפירושו דאמר בבכורות (דף ה.) דאמר קונטריקוס הגמון לר' יוחנן בן זכאי משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או שאינו בקי בחשבונות היה נתן מחצה ונטל מחצה ומחצה שלם לא החזיר ומה שייך שם גונב נפשות ויש מפרשים דקאי אשאלה ראשונה דקאמר בפרטן של לוים אתה מונה כ"ב אלף וג' מאות ובכללן אי אתה מונה אלא כ"ב אלף אותן ג' מאות להיכן הלכו ועל זה אמר ליה קוביוסטוס כלומר גונב לוים ומה שלא אמר ליה בשאלה ראשונה משום דהמתין עד שסיים כל שאלותיו אבל עוד קשה דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צג:) ובפרק קמא דקדושין (דף יא.) סמפון בעבדים ליכא נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו פירוש דרובא הכי איתנהו והשתא וכי רוב עבדים הם גונבי נפשות לכך נראה כמו שפירש ר"ח קוביוסטוס משחק בקוביא והא דקאמר הכא יעקב למלאך וכי קוביוסטוס אתה שאתה מתירא מן השחר לפי שדרך משחק בקוביא חייב לכמה בני אדם ומטמין עצמו מפני נושהו:

מסייע ליה לרב חננאל. פירוש במה שאומר שהמלאכים אומרים שירה אי נמי הא דקאמר שלא הגיע זמני מיום שנבראתי לומר שירה עד עכשיו הכי נמי קאמר רב חננאל שאינם רשאין להרבות בשירה דקאמר אחד אומר קדוש ותו לא וכן מסתמא לא היו אומרים שירה אלא פעם אחת:

ברוך

---

[1]הנה הוא זורה את גורן השעורים רבי אבהו אמר מהכא [2]וישכם אברהם בבקר ויחבוש את וגו' ורבנן אמרי מהכא [3]לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום וגו' רב אמר מהכא [4]ויזרח לו השמש אמר ר' עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז של אימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל כתיב ויזרח לו השמש וכי שמש לו לבד זרחה והלא לכל העולם זרחה אמר ר' יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו דכתיב [5]ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתיב [6]ויפגע במקום (א)כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום °כד צלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש כתיב [6]ויקח מאבני המקום וכתיב [7]ויקח את האבן אמר רבי יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו תנא וכולן נבלעו באחד [8]ויחלום והנה סולם מוצב ארצה תנא כמה רחבו של סולם שמונת אלפים פרסאות דכתיב והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו עולים שנים ויורדים שנים וכי פגעו בהדי הדדי הוו להו ארבעה וכתיב ביה במלאך [9]וגויתו כתרשיש וגמירי דתרשיש תרי אלפי פרסי הוו תנא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה בעו לסכוניה מיד [10]והנה ה' נצב עליו אמר רבי שמעון בן לקיש אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו כאדם שמניף על בנו הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו' מאי רבותיה אמר רבי יצחק מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו שתהא נוחה ליכבש לבניו [11]ויאמר שלחני כי עלה השחר אמר לו גנב אתה או קוביוסטוס אתה שמתיירא מן השחר אמר לו מלאך אני ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו מסייע ליה לרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב שלש כתות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ה' צבאות מיתיבי חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת שישראל אומרים שירה בכל שעה ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום ואמרי לה פעם אחת בשבת ואמרי לה פעם אחת בחודש ואמרי לה פעם אחת בשנה ואמרי לה פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל ואמרי לה פעם אחת בעולם וישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות שנאמר [12]שמע ישראל ה' וגו' ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות כדכתיב [13]קדוש קדוש קדוש ה' צבאות ואין מה"ש אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה שנאמר [14]ברן יחד כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלהים אלא אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש קדוש ואחת אומרת קדוש קדוש קדוש ה' צבאות והאיכא ברוך

ברוך

הנה הוא זורה. ווני"ר בלע"ז. דכתיב ויהי בשכבו וגו' אמרה לה דעי שאחר שיגמור לזרות לא יבא לביתו לשכוב שגנאי הוא לתלמידי חכמים לצאת בלילה וישכב בגורן: **וישכם בבקר.** ולא קודם היום ואע"ג דלאו יחידי הוה וכ"ש יחידי: **לך נא ראה.** בעת שאדם יכול לראות: **איטליז.** שוק שמוכרין בו בשר: **אימאוס.** שם מקום: **שמש הבאה בעבורו.** שקעה(ב) בעבורו קודם זמנה. ומפרש ואזיל למה שקעה: **כתיב וילך חרנה.** דמשמע דמטא לחרן והדר כתיב ויפגע במקום דהיינו בית אל דאכתי לא מטא לחרן: **שהתפללו בו אבותי.** האי בית אל לא הסמוך לעי הוא אלא ירושלים ועל שם יהיה בית אלהים קראו בית אל והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא שדה שהתפלל בו יצחק דכתיב (בראשית כד) לשוח בשדה דהכי אמרינן בפסחים (דף פח.) אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב(ג) מאי שנא יעקב אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב בהר ה'(ד) ולא כיצחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית: **קפלה.** לשון (דברים טו) לא תקפוץ את ידך. נתקצרה ונתקמצה לו: **ויפגע במקום.** כאדם הפוגע בחבירו שבא כנגדו ודרשינן ליה(ה) נמי לשון תפלה כדכתיב (רות א) אל תפגעי בי(ו): **מיד בא השמש.** כדכתיב וילן שם כי בא השמש למה ליה למיכתב כי בא השמש אלא ללמדנו ששקעה קודם זמנה: **מאבני.** משמע טובא וכתיב ויקח את האבן: **נבלעו באחד.** נעשו אבן אחת: **עולים.** משמע כי הדדי ולא זה אחר זה וכן יורדים: **וכי פגעו בהדדי הוו להו ארבעה.** צריך רוחב הסולם להחזיק ארבעתן: **גויתו כתרשיש.** (ז)דיחזקאל תרשיש יש ששמו תרשיש כדמתרגמינן (יחזקאל א)(ח) תרשיש כרום ימא מראה הים וכתיב (יונה א) אניה באה תרשיש: **בדיוקנו של מעלה.** פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב: **בעו לסכוניה.** מחמת קנאה: **נצב עליו.** לשמרו: **שמניף על בנו.** במניפה להצילו מן השרב: **מאי רבותיה.** (א) ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת לבניו: **שתהא נוחה ליכבש לבניו.** כד' אמות(ב): **קוביוסטוס.** גונב נפשות: **שלשה כתות.** חדשים מיום אל יום: **אחר שתי תיבות.** שמע ישראל ה' וגו': **ומלאכים אין מזכירים את השם.** בשירתם עד לאחר שלש תיבות קדוש קדוש קדוש ה': **כוכבי בקר.** ישראל המשולים לכוכבים: **קתני מיהת אחר שלש תיבות ואת אמרת קדוש ה': והאיכא ברוך.** דהוזכר אחר ב' תיבות כדכתיב ברוך כבוד ה'(ט). ומשני ברוך האופנים הוא דאמרי ליה שהם מכסא הכבוד עצמו וכי אמרינן אנן במלאכים:

כיון

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין צה:], **ב)** בס"א: הבאה ששקעה, **ג)** [מיכה ד], **ד)** [בראשית כב], **ה)** [ברכות כו:], **ו)** [אולי צ"ל ואל תפגע בי, ירמיה ז], **ז)** ס"א בדניאל, **ח)** [צ"ל שמות כח רש"ם], **ט)** [יחזקאל ג], **י)** [וע"ע תוס' יומא כח. ד"ה אמר ותוס' פסחים ד. ד"ה שנאמר ותוס' ב"ק ס: ד"ה לעולם],

◆

לעזי רש"י

ווני"ר [וני"ר]. לזרות.

◆

מוסף רש"י

שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו. אותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מיהרה לזרוח בשבילו (בראשית לב לב) **ויזרח לו השמש** משמע השמש שהיה לו כבר, שבא בשבילו כבר (סנהדרין צה:). **וילך חרנה.** אלמא בא לחרן, וכתיב ויפגע במקום. שעדיין לא הגיע לחרן, שהיה עדיין בבית אל (שם). **שהתפללו בו אבותי.** אברהם ויצחק (שם, עי"ש). **יהיב דעתיה למיהדר.** למקום, קפצה ליה ארעא. והיה שם מיד וקרא מוכיח דכתיב ויפגע במקום שהמקום פגעו ושקפצה לו הארץ ונתקרב לו המקום (שם). **מיד בא השמש.** ויבא השמש לא נאמר אלא כי בא השמש, דמשמע שהיה דעתו לחזור כי עוד היום גדול, כיון שראה כי בא השמש לן (שם).

◆

רבינו גרשום

הנה הוא זורה את גורן השעורים. כלומר בלילה תמצאו אותו בביתו שאין דרכן של בני אדם לילך בלילה: לך נא ראה את שלום אחיך. בשעה שיכול לראות [דהיינו] ביום: באיטליז של אימאום. בשוק של אותו מקום: רבא אמר מהכא. כלומר דחזינן כשבא השמש לן במקום [ההוא] ולא הלך אנה ואנה: וגויתו כתרשיש. כלומר כים על שם באה אניה באה תרשיש: עולין ומסתכלין דיוקנו של מעלה. כלומר דמות יעקב חקוק בכסא הכבוד: בעו לסכוניה. כלומר דמות דיוקנו החקוק בכסא הכבוד כביכול יהא למטה [ולכן] בעו לסכוניה: שמניף במניפה על גופו. כלומר שמחממין אותו באֵשָׁם ומצננו במניפה: מסייע ליה לרב חננאל כו'. כלומר דחזינן הכא שלש כתות של מלאכי השרת נבראין בכל יום שאומרים שירה להקב"ה לפיכך המלאכים הנבראים משׁשת ימי בראשית אינן מספקין (ליתן שיר) [לומר שירה] כל ימיהן אלא פעם אחת בעולם: ברן יחד כוכבי בוקר ויריע כל בני אלהים. כשמרנינן שמשולים ככוכבי בקר: